

visszavonulásában, majd, amikor az ellenség fenyegető közelségbe kerül, egyik óre végez vele.

Ezzel az akorddal végződik a Thibaultk regénye. Az író utószót ígér, melyben életben maradt hőseinek, Antoinenek és Danielnek, Mme de Fontaninnek és Jennynek mondja el a sorsát.

Már a tavaly is, tehát az *Été 1914* megjelenése előtt, szó esett Stockholmban arról, hogy az irodalmi Nobel-díjat Roger Martin du Gardnak ítéljék oda. Az idén azután megkapta. Nemcsak számára kiérdemelt elismerés, hanem magát a Nobel-díjat is emeli és rehabilitálja, hogy anynyi ártalmatlan közepszerűség után, ezt a kivételesen lelkiismeretes művészt és időszerűsége ellenére vagy talán éppen időszerűsége miatt, időtlen művét jutalmazta, mely korunk életének és irodalmának maradandó dokumentuma. (Csehi Gyula.)

OLIVER BRACHFELD: LOS SENTIMIENTOS DE INFERIORIDAD.

(A fogyatékosági érzés) 259 l. — Barcelona, 1936. Editórial Apolo.

Alig néhány héttel a spanyol polgárháború kitörése előtt jelent meg munkatársunk e könyve, mely kissé rendszertelen egymásutánban szerző több egyetemi és főiskolai előadását tartalmazza. A barcelonai *Solidaridad Obrera* c. lap éppen a katonai lázadás kitörésének napján hozta első tárcáját a könyvről, amelyet a cikkíró szerint „mindenkinek kötelessége elolvasni.” Palma de Mallorcán pedig éppen Juan March, a Francot pénzelő nagyüzér lapja irt róla lelkes méltatást. De foglalkozott a könyvvel *Benjamín Jarnés*, a híres madridi író, is a *La Vanguardia* basábjain: *Doménech Guansa*, a jeles katalán kritikus a *La Rambla*-ban, és még Braziliában is élénk visszhangot keltett a mű megjelenése (egy pernambucoi pszichiátrai lap irt róla hosszabb megemlékezést). Barcelonában a polgárháború első nyolc hónapjának ez a könyv volt a *best-seller*-e: sebesült miliciánusok s mont juichi foglyok egyaránt olvasták, úgyhogy a teljes kiadás elfogyott. Vajjon ez-e az oka, hogy magyar nyelvű lap egy sem emlékezett meg arról a munkáról, amely a fogyatékosági — „csökkenetrendűségi, alacsonyabbrendűségi” — érzés első alapos és a kérdést számos oldalról megvilágító monográfiája? (Azóta egy angol könyv is megjelent a kérdésről, valamint *Hüberlin* berni professzor egy, különben igen jelentéktelen füzete).

A „fogyatékosági érzést” a szerző szerint Montaigne írta le elsőnek; Shakespeare-t és Gothét is foglalkoztatta, de első alapos elemzője Stendhal. A tulajdonképpeni lélekorvosi irodalomban a francia Pierre Janet közelíti meg a leginkább, a *sentiment d'incomplétude* és az „önszégelyés” fogalmaival. Alfréd Adler bécsi lélekorvos azután egész elméletét erre a fogalomra: a *Minderwertigkeitsgefühl*-re alapozta.

A „fogyatékosági érzés” rendkívül nagy szerepet játszik a modern életben. A szerző előbb az egyéni életen kíséri végig ezt a lelki komplexumot, a fiziológiai bizonytalansági érzéstől a testvérek, a nemek között fennálló fogyasztékosági érzéseken át a „munka-komplexumig”, amelyben az alárendelt helyzetben dolgozó munkás szenved. Igen érdekes az állatok hasonló érzéseiről szóló fejezet, valamint a fogyatékosági érzésnek a művészi alkotással való kapcsolatait tárgyaló részek. Részletesen ismer-teti Demosthenes esetét, aki rendszeres tréninggel lett dadogóból hírneves szónokká, valamint a *ressentiment* érzését is, amelyet ugyancsak a fogyatékosági érzésből vezet le. Érdekes Sanchez Rivero elmélete, amelynek külön fejezetet szentel: a fiatalon elhunyt spanyol esztétikus a nemzeti eposzokat egy-egy nemzeti csapás „kikompenzálására” készült ösztönös kollektív védekezésnek tekinti. Korunk a Nagy Bizonytalanság kora:

az egyéni és társas „biztonságok“ egymásra megdőlnék; maga a Pénz, ez a legnagyobb polgári „biztonság“ is kimutatta az inflációk idején, hogy milyen törékeny valami. A polgári ember pedig mindenekeelőtt biztonságra vágyik és a „biztonságok“ elvesztése lelkiileg erősen veszélyezteti.

Ebből a teljesen töredékes ismertetésből is kiviláglik, hogy a szerző ebben a művében még szinte teljesen követi mesterét, Alfred Adlert, aki nek a könyvét ajánlotta. Nem törekszik eredetiségre, sőt szinte azt lehetne mondani, hogy akarata ellenére lesz néhol eredetivé. Az élet három adleri alapproblémájáról szólóban pl. — az „én és te“, a foglalkozás és a szerelmi kérdés — a foglalkozás helyén az Idő problémáját találjuk, ami a megfoghatósan felszínes adleri álláspont hasznos kimélyítését jelenti. Együttal a különféle *tempus est dolor* elméletekkel is egybekapcsolhatóvá válik így az „individuuálszichológia“ elmélet (Diego Ruiz, Marcel Proust, Franz von Baader.)

A könyv legnagyobb érdeméül azt kell betudnunk, hogy bátran száll síkra a különböző lelki gyógy módoknak mindenki számára való hozzáférhetősége érdekében. Hogy a különböző fogyatékosági érzésekben szenvedők számára megkönnyítse az analitikussal való kapcsolat felvételét, különböző „fogyatékosági érzés-profilokat“ dolgoz ki, az intelligencia-profilok mintájára. A módszer érdekes, ha ma nem is tudjuk még megítélni, hogy a gyakorlatban beválik-e vagy sem.

Amint látnivaló, meglehetősen sokrétű kérdéseket kellett a szerzőnek aránylag kisszámú oldalon letárgyalnia. Hogy vállalkozása sikerült, azt elsősorban könnyen gördülő stílusának, érdekesen szemléltető írásmódjának tudhatjuk be, amelyek a könyv olvasását minden rangú és rendű olvasónak élvezetessé teszik. A kulturhisztórikus érdeklődéssel veszi Raimundus Lullus XIV. századbeli elemzését, amelyet ez a régi szerző a polgári lelkiéletéről adott; a kevésbé mély érdeklődésű a nemi életben megnyilvánuló rendellenességek kérdéséről nyer felvilágosítást a Don Juan-monda, André Gide, Rainer Maria Rilke és más, részletesen leírt esetek kapcsán, amelyek mind új megvilágítást nyernek.

Az érdekes, aktualitásokkal teletűzdelt, csupán kompozíciójában kisé laza fűzésű könyv hamarosan franciául is megjelenik a Nouvelle Revue Française kiadásában. (T. A.)

ALFRED POLGAR: HANDBUCH DES KRITIKERS (Opfacht Verlag, Zürich)

Semmiségek, ha összeállnak: világot vetíthetnek. Alfred Polgar nem ír kötetes tanulmányokat, csupán széljegyzeteket a színpad és élet viselt dolgairól. De ezek a látszatra semmi-széljegyzetek egy-két szavukkal, játékos formulázásukkal tudós köteteket hazudtolnak. Az élet színét, zamátát a gondolat reflektorcsodája hozza felszínre. Látszatra könnyed, elegáns gesztussal, de valójában elmélyedő szenvedéssel, tehetetlen szolidaritással. A kortárs vérző szíve, kétségbeesése, tanácstalansága összeszorított fogakkal löki ki magából a végmegállapításokat. De ezt az olvasónak nem szabad látni és így az emberek csak a színpadkász szellemfelsérlet tapsólják. Polgar, mint kritikus nem skatulyázható, meghatározhatatlan. Polgart csak a saját szavával lehet definiálni: „Én sohasem ismertem a színpadot, a színpaddal szemben nem vagyok más, mint csodálkozó laikus“. Ez nem szerénység-póz, ez így igaz. Varázsának, nézésének és láttatásának titka: a romlatlan gyerekcsodálkozás. Es ez a gyerek: védekezés, mint ahogy a színpadszerelem is menekülés. Az élet mai halálos dolgait csak itt és így lehet cukros csomagolásban szemtépésre használni. Polgar színpad-jegyzetei megtöltöttek négy kötetet, életjegyzetei